

ALFÖLDI ÁGNES DÓRA

A terhelti beismerés büntető anyagi és -eljárásjogi jogkövetkezményeiről

A terhelt vallomása a magyar büntetőeljárás jogban csak „egy” a felhasználható bizonyítékok közül, és önmagában semmiképpen sem elegendő a bűnösség megállapításához. Ezt a hatályos büntetőeljárás törvény (a továbbiakban: Be.) úgy fogalmazza meg, hogy a bizonyítás eszközeinek és a bizonyítékoknak nincs a törvényben előre meghatározott bizonyító erejük, emellett a bíróság és az ügyész a bizonyítékokat egyenként és összességében, szabadon értékeli¹. Habár a törvény nem tulajdonít kiemelt jelentőséget a terhelti vallomásnak, mégis az elkövető az, aki ismeri a bűncselekmény indítékait, a célját, a saját cselekvését a szándék kialakulásától a bűncselekmény megvalósításán keresztül egészen a felelősségre vonásig.

Általában a terhelt az, aki a legrészletesebben tudja előadni az elkövetés folyamatát – függetlenül attól, hogy szándékos vagy gondatlan elkövetésről van szó –, az elkövetési eszközökre vonatkozó információkat, meghatározott bűncselekmények esetében az áldozatnak a cselekmény lefolytatása alatt tanúsított magatartását és az elrejtése helyét.

A terhelt önmagáról és a cselekményéről tett nyilatkozatával segítséget nyújthat a személye és a cselekménye társadalomra veszélyességének megítéléséhez. Sok esetben a terhelt vallomása kiindulópontként szolgálhat a nyomozás irányának meghatározásához, a további bizonyítási cselekmények lefolytatásához, továbbá ahhoz, hogy miképpen lehet az elkövetett bűncselekményt bizonyítani, feltéve, ha a vallomása őszinte.

A terhelt vallomása mindig eshetőleges, mivel a vallomástételt minden különösebb törvényi jogkövetkezmény nélkül megtagadhatja. Ez csupán annyit jelent, hogy a védekezés e módjáról a vallomástétel megtagadásával lemond². Ezt a Be. is pontosan megfogalmazza: a terheltet a kihallgatás megkezdésekor figyelmeztetni³ kell arra, hogy nem köteles vallomást tenni, a vallomás megtételét, illetve az egyes kérdésekre történő válaszadást a kihallga-

¹ Be. 78. § (2)–(3) bekezdés.

² Bíró Gyula: Kriminálisztika. Lícium-Art Könyvkiadó Kft., Debrecen, 2010, 118. o.

³ A figyelmeztetést és a figyelmeztetésre adott terhelti választ mindig jegyzőkönyvbe kell rögzíteni.

tás folyamán bármikor megtagadhatja, de bármikor dönthet úgy is, hogy vallomást tesz, akkor is, ha korábban a vallomástételt megtagadta⁴.

Tekintve, hogy a terhelti vallomás is a személyi bizonyítékok körébe tartozik, a megszerzése érdekében alkalmazott módszerek is valamelyest speciálisak. E „specialitás” legfőbb okai a vallomást tevő terhelt szubjektumában rejlő sajátosságok és pszichikai jellemzők, a kihallgatást végző részéről pedig a kérdésfeltevés taktikai és technikai kivitelezése, valamint a minimális pszichológiai képzettség meglétének követelménye. Ez azt jelenti, hogy a terhelti vallomás megszerzését szolgáló kihallgatási módszer szakszerű megválasztása megkönnnyítheti, hogy egy olyan megbízható terhelti vallomás szülessen, amely elősegítheti a nyomozás eredményességét.

A terhelti kihallgatás lehetséges eredménye: a beismerő vallomás

A terhelt kihallgatásának célja nem a beismerő, hanem a feltáró jellegű, az igazságnak megfelelő vallomás megszerzése⁵. A hazai joggyakorlatra mégis mindig a terhelt- és beismerésközpontú nyomozás jellemző, habár a terhelti vallomás – mint a „bizonyítékok királynője” – már nem kizárólagos, ezt már a törvény is rögzíti. Mindemelllett a terhelti beismerést sem szabad lebecsülni. A nem túl késői beismerés ugyanis kiválthatja a felesleges nyomozási cselekményeket, másfelől pedig bármennyi egyéb bizonyítékot gyűjtenek is össze a nyomozás során, azokra kriminálpszichológiai szempontból mégiscsak a beismerés teszi fel a „koronát”, így a beismerés adhat átfogó és mindezt (motívum, célzat) megmagyarázó összefoglalást.

Kétségtelen, hogy a terhelt kihallgatásánál mindvégig az a fő törekvés, hogy részletes és feltáró jellegű beismerő vallomás szülessen. Vannak azonban olyan tényezők, amelyeket soha nem szabad szem elől téveszteni egy beismerő vallomás kapcsán. Tekintve, hogy a terhelti vallomás is a személyi bizonyítékok körébe tartozik, fennáll a hamis vagy valótlan beismerés veszélye is. A téves beismerő vallomásnak számos oka lehet, ilyen például a jóhiszeműen tett hamis beismerés, ami az elmebetegekre jellemző; az önfeláldozás motívuma, amivel a hozzátartozóját kívánja menteni; pusztán azért vállal magára kisebb súlyú bűncselekményeket, hogy a súlyos bűncselekménnyel kap-

⁴ Be. 117. § (2) bekezdés.

⁵ Lakatos János: A nyomozás, a felderítés és a bizonyítás kriminalisztikai alapfogalmai és összefüggései. Rejtjel Kiadó, Budapest, 1998, 275. o.

csolatban kivonja magát a látókörből; ígért vagy remélt előny (szabadulás, jobb fogva tartási körülmények); valamint a kihallgató helytelen magatartása, amikor is beismerés hiányában szóba hozza súlyos hátrány kilátásba helyezését.

A „bizonyítékok királynőjének trónfosztottsága”, avagy az inkvizitórius eljárás „koronabizonyítéka” háttérbe szorításának oka a bizonyítékok összességében való értékelésének gyakorlati kialakítása. Ezzel a céllal összefüggésben jelent meg egyrészt az az igény, hogy a joggyakorlat ne egyetlen bizonyítékra összpontosítsa az erőfeszítéseit, egy beismerésre alapított eljárás ugyanis könnyen megalapozatlansághoz vezethet és megghiúsíthatja az igazság kiderítését, másrészt az eljárás törvényességének érdekében csökkenteni kell a beismerés kicsikarásához kapcsolódó törvénysértéseket. A gyakorlatban máris jól érzékelhető, hogy az önkéntesség garanciái jelentősen növelték a beismerés hitelét, vagyis ma már a terhelték egyre ritkábban sérelmeznek a bíróságon korábbi vallomásaik állítólagos kikényszerítését⁶.

A beismerő vallomás „különleges” szerepe

A terhelti beismerés csupán a bizonyítékok egyike, ezért a többi bizonyíték nélkül nem elegendő a bűnösség megállapításához⁷, a beismerés ténye azonban érdemben méltányolható körülményként jelenik meg, ezért a törvény különböző büntető anyagi és -eljárásjogi „kedvezményeket” kapcsol hozzá.

A jelenleg hatályos jogszabályi háttér a terhelti beismerést enyhítő körülményként értékeli. Ezzel összefüggésben a *büntetőeljárású útról való „elterelést” megtestesítő jogintézmények* közül a beismerés alapvető feltételként szolgál a *közvetítői eljárás* lefolytatásához, amelynek elengedhetetlen eleme a beismerésalapú terhelti *tevékeny megbánás*. Noha a diverzió körébe tartozó *vádemelés elhalasztásának* nem törvényi feltétele a beismerés, a kialakult gyakorlat szerint mégis többször kerül sor e jogintézmény alkalmazására, ha a terhelt a cselekményét beismerte.

A terhelti beismerő vallomása a *vádemelés során* is kiemelt jelentőségű lehet a törvényben meghatározott egyéb feltételek fennállása esetén. A Be. a terhelti beismerés meglétekor az eljárás egyszerűsítését és gyorsítását célzó

⁶ Tóth Mihály: A „magyar Miranda” első néhány éve. In: Erdei Árpád (szerk.): Tények és kilátások. KJK, Budapest, 1995, 77. o.

⁷ Erdei Árpád: A trónfosztott királynő uralkodása avagy a bizonyításmélet szent tehene. Magyar Jog, 1991/4., 210–211. o.

külön eljárások alkalmazását (*bíróság elé állítás, lemondás a tárgyalásról, tárgyalásmellőzéses eljárás*) is lehetővé teszi.

A diverzió és a terhelti beismerés összekapcsolódása

A büntetőjogi útról való elterelés a magyar jogrendszerben viszonylag új megoldásnak számít, amelynek a lényege, hogy a büntetőjogi felelősség megállapítása „feltételelessé” válik, így az elterelés eredményes lezárása esetén a terhelt mentesül a felelősségre vonás alól, vagy a büntetését korlátlanul enyhítik.

A diverziós eljárások közül a *közvetítői eljárás* az, amely egyszerre anyagi és eljárásjogi elemeket is tartalmaz. Noha a Be. rendelkezik a mediációs eljárás lefolytatásának szabályairól, mégis a Btk. tartalmazza az eljárás kezdeményezésének egyik alapvető feltételét – amely egyben anyagi jog feltételnek számít –, a terhelti *tevékeny megbánás*⁸. Mindezek fényében a jogalkotó szándéka arra irányult, hogy elősegítse a bűncselekmény következményeinek jóvátételét és a gyanúsított jövőbeni jogkövető magatartását, eredménye pedig befolyásolja a büntetőeljárás kimenetelét. A közvetítői eljárás kezdeményezésének egyik elengedhetetlen feltétele, hogy a gyanúsított a *vádemelésig beismerő vallomást* tegyen, ennek során a beismerésnek ki kell terjednie a *bűnösség elismerésére is*⁹, mivel a *ténybeli beismerés* önmagában, a bűnösség elismerése hiányában aligha fejezi ki az elkövető megbánását. A teljes körű beismerés feltételül szabása azt kísérli megakadályozni, hogy valódi büntudat és megbánás hiányában, pusztán taktikai megfontolásból kezdeményezze a terhelt az ügyének közvetítői eljárásra utalását. Ha a terhelt a vádemelésig teljes, a bűnösségre is kiterjedő beismerő vallomást tesz, az ügyész dönt¹⁰ arról – a többi törvényi feltétel vizsgálatát követően¹¹ –, hogy az ügy alkalmas-e közvetítői eljárásra utalásra¹². Előfordulhat az is, hogy ha

⁸ Btk. 29. § (1)–(3) bekezdés.

⁹ A Kúria 3. számú büntető kollégiumi véleménye.

¹⁰ Ha az ügyész az ügyet közvetítői eljárásra utalja, ezzel egyidejűleg az eljárást a közvetítői eljárás időtartamára, de legfeljebb hat hónapra felfüggeszti.

¹¹ A közvetítői eljárás kezdeményezésének feltételeit a Be. 221/A § (1)–(3) bekezdése tartalmazza.

¹² Minderre akkor kerül sor, amikor a nyomozó hatóság a nyomozati iratokat a nyomozás befejezése után vádemelési javaslattal küldi meg az eljáró ügyészségnek. Ebben az esetben az ügyésznek harminc napja van dönteni arról, hogy az ügyben vádat emel, a nyomozást megszünteti, a nyomozó hatóság részére további nyomozati cselekmények elvégzését írja elő, a vádemelést elhalasztja, avagy az ügyet közvetítői eljárásra utalja. Ha az ügyész az ügy közvetítői eljárásra utalásának elutasítása felől dönt, az erről rendelkező határozata jogerőre emelkedésének napjától harminc napja van az érdemi döntés – nagyrészt vádemelés – meghozatalára.

az ügyész a terhelt teljes beismerő vallomása – a további feltételek megléte – esetén az ügyet nem utalta közvetítői eljárásra, akkor azt a bíróság is közvetítői eljárásra utalhatja a tárgyalás előkészítésekor¹³, és ezzel egyidejűleg az eljárást felfüggeszti a közvetítői eljárás lefolytatásának idejére, de legfeljebb hat hónapra¹⁴.

A beismeréssel kapcsolatban felmerül a kérdés, hogy *mely eljárási szakaszban* tett beismerő vallomás alapozhatja meg a mediációs eljárás lefolytatását, figyelemmel arra, hogy a bíróság is dönthet a közvetítői eljárásra utalás kérdésében. A feltett kérdésre maga a Be. adja meg a pontos választ, e szerint csak a *nyomozati szakaszban tett, a vádemelés előtti gyanúsítottai beismerés* esetén van helye ezen eljárásnak. A Be. ugyanis azzal, hogy a gyanúsítottai beismerést jelöli meg, pontosan kifejezésre juttatja, hogy az elkövetői megbánásnak a büntetőeljárás legkorábbi szakaszában kell megtörténnie elkerülve azt, hogy a közvetítői eljárás „pertaktikai” eszközzé váljon.

A diverziós eszközök közé tartozik a *vádemelés elhalasztásának jogintézménye*¹⁵, amelynek az a célja, hogy a kisebb tárgyi súlyú és nyomatékos enyhítő tényezőkkel jellemzett bűncselekmények megvalósításakor a bűnösség kimondása nélkül, pusztán a vádemeléssel való „fenyegetettséggel” is elérhető legyen a büntetés célja. A törvény ezzel a vádemelésre jogosult ügyész számára megadja a lehetőséget, hogy a jogszabályi feltételek megléte esetén a vádemelést elhalassza. A vádemelés elhalasztásával lényegében egy olyan függő jogi helyzet alakul ki, amely – ha a vádemelés elhalasztásának időtartama eredményesen telik el – az eljárás megszüntetésével¹⁶, míg annak eredménytelensége esetén vádemeléssel¹⁷ ér véget.

A Be. a vádemelés elhalasztása vonatkozásában *nem jelöli* meg feltétlenül a terhelti beismerő vallomás meglétét, a gyakorlatban azonban a vádemelés elhalasztására nagyrészt akkor kerül sor, amikor a rendelkezésre álló bizonyítók között egy gyanúsított – akár ténybeli – beismerő vallomás is fellelhető. Ennek az az oka, hogy a bűncselekmény elkövetését tagadó vagy be nem ismerő gyanúsított vonatkozásában az ügyész vádat emel azért, hogy majd a bíróság döntsön a tagadó, vagy be nem ismerő vádlott bűnösségéről a bizonyítékok összességében való értékelése nyomán.

13 Be. 263. § (4) bekezdés.

14 Be. 266. § (3) bekezdés c) pont.

15 Be. 222–223. §

16 Be. 226. § (1)–(2) bekezdés.

17 Be. 227. § (1)–(4) bekezdés.

A beismerésalapú külön eljárásokról

A Be.-ben szabályozott külön eljárások alapvetően a büntetőeljárás egyszerűsítését és az ügy gyors elbírálást teszik lehetővé a törvényben meghatározott feltételek együttes fennállása esetén. Ezek közé tartoznak azok az eljárási formák (*a bíróság elé állítás, a lemondás a tárgyalásról és a tárgyalásmellőzések eljárás*), amelyek alkalmazásának elengedhetetlen feltétele a *terhelti beismerés*.

A bíróság elé állítás

A bíróság elé állítás intézményének az a célja, hogy elősegítse az ügy gyors elbírálását olyan egyszerűbb megítélésű ügyek esetén, amelyeknél az egyéni és általános bűnmegelőzés követelményének hatékony érvényesítéséhez fűződő nyomós közérdek megkívánja, miszerint a bűncselekmény elkövetését a lehető legrövidebb időn belül – a gyanúsított kihalgatását követő harminc napon belül – kövesse a büntetőjogi felelősségre vonás. Ezen időbeli korlátozáson kívül számos követelményt¹⁸ megfogalmaz a Be., ezek közül az egyik az, hogy a terhelt a *bűncselekmény elkövetését beismerje*, vagy a terheltet tetten éri. Terhelti beismerés esetén a beismerésen a bűncselekményt megalósító *tények előadását* kell érteni, ugyanis a *bűnösség beismerése nem szükséges*. A terhelt beismerése mindemellett a bíróság elé állítási eljárásban sem teszi lehetővé az azt alátámasztó, egyéb bizonyítékok beszerzését.

Lemondás a tárgyalásról

A tárgyalásról lemondás alapján folytatott eljárásban a *beismerő vallomáson* és az iratokon alapuló, a bűnösséget megállapító és a váddal egyező tényállás és minősítés megállapítása, valamint a vádirat keretein belüli büntetés vagy intézkedés alkalmazása esetén az ezekben a kérdésekben egyébként az alapeljárásban nyitva álló rendes jogorvoslati lehetőségtől a terhelt eszik.

¹⁸ A Be. 517. § (1) bekezdése szerint az ügyész a terheltet a gyanúsítottként történő kihallgatásától számított harminc napon belül bíróság elé állíthatja, ha a bűncselekményre a törvény nyolcévi szabadságvesztésnél nem súlyosabb büntetést rendel, az ügy egyszerű megítélésű, a bizonyítékok rendelkezésre állnak, és a bűncselekmény elkövetését beismerte. Tettenérés esetén az ügyész a terheltet az előbbi feltételek mellett – kivéve a beismerést – bíróság elé állítja, vagyis az ügyésznek nincs mérlegelési lehetősége abban, hogy a gyanúsítottat bíróság elé állítja, vagy sem.

A tárgyalásról lemondásnak előfeltétele¹⁹, hogy a terhelt a vádemelést megelőzően a *bűnösségére is kiterjedő beismerő vallomást* tegyen, az ügy elbírálását szolgáló nyilvános ülésen lemondjon a tárgyaláshoz való jogáról azaz, hogy az ügyészi indítványban foglaltakat elfogadja. A tárgyalásról lemondásos eljárást az ügyész indítványozhatja akkor, ha a *terhelt beismerő vallomást tett a bűnösségére is kiterjedően*, és ha kezdeményezte az ügyésznél az ügy nyilvános ülésen való elbírálását, valamint a terhelt személyi körülményei és a cselekménye figyelembevételével az ügyész lehetőséget lát ezen eljárási forma igénybevételére.

A törvény biztosítja azt, hogy a *nyomozás során beismerő vallomást nem tett* terhelt nemcsak a nyomozás szakaszában, hanem a *vádirat benyújtását követően* is élhessen a tárgyalásról lemondás jogával. Ekkor a vádlott vádirat kézbesítésétől számított tizenöt napon belül kezdeményezheti, hogy az ügyész tegyen indítványt az ügy nyilvános ülésen történő elbírálására, így ha az ügyész ezt alaposnak tartja, a vádlottat meghallgatja. A meghallgatáson főként azt a körülményt kell tisztázni, hogy a nyomozás során beismerő vallomást nem tett vádlott miért kívánja a cselekményt mégis beismerni, továbbá – a lehetőségekhez mérten – meg kell győződni arról, hogy a beismerő vallomása önkéntes és kellően megbízható, így megalapozhatja-e az egyszerűsített bírósági eljárást²⁰.

Ha az ügyész a vádlott ellen több bűncselekmény miatt emel vádat, a tárgyalásról lemondás alapján az ügy nyilvános ülésen történő elbírálását csak akkor indítványozhatja, ha annak feltételei – a bűnösségre kiterjedő beismerő vallomás és a tárgyalásról lemondás – a vádlott *valamennyi, a vád tárgyává tett cselekménye* vonatkozásában fennállnak, és az ügyész lehetőséget látalmazati büntetés kiszabására²¹. A helyzet hasonlóan alakul akkor, amikor az ügyben több vádlott is szerepel. Ilyen esetekben csak akkor van helye ezen eljárás lefolytatásának, ha a törvényi feltételek valamennyi vádlott vonatkozásában fennállnak, ha azonban az egyik vádlott-társ esetleg *mégsem tesz beismerő vallomást*, az ügyész a be nem ismerő vádlott kapcsán az ügytől való elkülönítés iránt intézkedik, így az ő vonatkozásában a „rendes” bírósági eljárásban történik a bűnösség megállapítása, míg a *beismerő* vádlottak esetén a tárgyalásról lemondás során tartott nyilvános ülésen való elbírálásra kerül sor.

¹⁹ Be. 534. § (1) bekezdés.

²⁰ Ha a vádirat benyújtása után az ügyész lehetőséget lát a tárgyalásról lemondás alkalmazására – a nyomozati szakban tett beismerés során eszközölt eljárási szabályoknak megfelelően –, a meghallgatásról készült jegyzőkönyvet és a megengedhetőség kérdésében hozott ügyészi határozatot a vádkiegészítéssel továbbítja a bíróságnak.

²¹ Btk. 84. § (1)–(2) bekezdés.

A gyanúsított beismerés, a vádemelést megelőző lemondó nyilatkozat és a vádiratban megfogalmazott ügyészi indítvány előterjesztése sem alkalmas e külön eljárási forma szerinti bírósági eljárás lefolytatására, ha a vádlott a bíróság előtt nem jelenik meg, és ott nem nyilatkozik úgy, hogy a tárgyaláshoz való jogáról lemond, és beismerő vallomást tesz. A tárgyalásról lemondásnak mindig a *bíróság előtt* kell megtörténnie, mint ahogyan a *bűnösségre kiterjedő beismerő vallomás* megtételének is, amelynek során a bíróságnak meg kell győződnie arról, hogy a lemondás, valamint a beismerés önkéntes és hitelt érdemlő. A nyilvános ülésen a terheltnek természetesen megvan a joga arra, hogy a lemondó nyilatkozatot, illetve a beismerő vallomást visszavonja és megváltoztassa, így ha él ezzel a jogával, továbbá ha az önkéntesség vonatkozásában kétség merül fel, akkor a bíróságnak az ügyet – az általános szabályok szerint – tárgyalásra kell utalnia.

Az eljárás folyamán a bíróság a vádlott beismerő vallomása és a rendelkezésre álló nyomozati iratok alapján hozza meg érdemi határozatát úgy, hogy más bizonyítási eljárást nem végez, tehát a vádlott kihallgatása után a bíróság kizárólag okirati bizonyítást folytat le. E külön eljárási forma lényege, hogy a *terhelt bűnössége is beismerő vallomásán alapszik*, ezzel áttörve a modern bizonyítási jog egyik alapelveként kezelt tételét, miszerint a terhelt beismerő vallomása önmagában nem elegendő bizonyíték²², a törvény azonban ezzel az eljárási formával az elv alól *kivételt* enged. A tárgyalásról lemondás alapján folytatott eljárásnak a vádlott beismerő vallomásához mint alapfeltételhez kötése és a további bizonyítási eljárás mellőzése bizonyításeleméleti nézőpontból oda vezetett, hogy a törvény az önkéntes és aggálytalan beismerő vallomásnak kiemelt elvi jelentőséget tulajdonít, vagyis ebben a külön eljárásban megszűnt annak a tételes jogban is kodifikált bizonyítási elvnek az általános jellege, amely szerint a terhelti beismerő vallomás nem lehet a „bizonyítékok királynője”, mivel azt az összes többi rendelkezésre álló és törvényesen beszerzett bizonyíték fényében kell értékelni.

A tárgyalás mellőzése

A tárgyalásmellőzés eljárás is a büntetőeljárás egyszerűsítését és gyorsítását szolgáló eljárások közé tartozik, egyik alapfeltétele a törvényben meghatározott többi konjunktív feltétel²³ mellett a szabadlábon lévő *terhelt beisme-*

²² Be. 118. § (2) bekezdés.

²³ Be. 544. § (1) bekezdés.

rő vallomása. Az eljárás lényege, hogy tárgyalás tartása nélkül – végzéssel – dönt a bíróság a szabadságelvonással közvetlenül nem járó²⁴ büntetőjogi jogkövetkezmények alkalmazásáról.

A tárgyalásmellőzőes eljárás csupán a terhelti *ténybeli beismerést* követeli meg, ez a bűncselekményt megvalósító tények előadását jelenti, a bűnösség pusztá elismerése azonban a ténybeli beismerés nélkül nem elegendő. Értelemszerű, hogyha a vádlott a nyomozás során tett korábbi beismerő vallomását részben vagy egészben visszavonta, akkor nem lehet ezt az eljárási formát indítványozni, és akkor sem, ha vád több bűncselekményre vonatkozik és a vádlott nem mindegyikre tett beismerő vallomást.

*Hasonlóságok és különbségek
a beismeréshez köthető külön eljárásokban*

A tárgyalásról lemondás több tekintetben hasonlít a bíróság elé állításos és tárgyalásmellőzőes eljáráshoz, mégis vannak közöttük jelentős különbségek.

Alapvető hasonlóság mindhárom eljárásnál, hogy a lefolytatásukhoz a terhelti *beismerésre* van szüksége – bíróság elé állítás esetén beismerés hiányában a tettenérés is elég –, ezen a ponton azonban egy jelentős eltérés is megmutatkozik, miszerint a lemondás a tárgyalásról külön eljárás feltétele a *bűnösségre is kiterjedő beismerő vallomás*, a tárgyalásmellőzőes eljárás és a bíróság elé állítás lefolytatásához azonban „csupán” a terhelt *ténybeli beismerése* is elegendő.

Megvizsgálva a három külön eljárást, megállapítható, hogy a bíróság elé állításos²⁵ és a tárgyalásmellőzőes eljárás abban is különbözik a tárgyalásról lemondástól, hogy ezek alkalmazásakor a *terhelti beismerő vallomás* már a *nyomozati szakaszban rendelkezésre áll*, az ügyész ugyanis csakis a nyomo-

²⁴ A tárgyalásmellőzőes eljárást rendszerint az ügyész indítványozza a vádiratában, ha a terhelt a nyomozás során beismerő vallomást tett és szabadlábon van, a bűncselekmény ötévi szabadságvesztésnél nem súlyosabban büntetendő, a törvény lehetővé teszi nem végrehajtható szabadságvesztés kiszabását, a büntetés célja tárgyalás tartása nélkül is elérhető és a tényállás egyszerű megítélésű. Ügyészi indítvány hiányában a bíróság a tárgyalás előkészítésének szakaszában is dönthet úgy, hogy az ügyet tárgyalásmellőzőes eljárással bírálja el, ha annak törvényi feltételei maradéktalanul fennállnak.

²⁵ Megemlítendő különbségként az is, hogy bíróság elé állítás esetén a vádemelés nem vádirattal, hanem a bíróság előtt szóban történik – az ügyész egy feljegyzést készít a bíróság elé állításról, ebben kizárólag a terhelt személyi adatai, a bíróság elé állítás helye és időpontja, a történeti tényállás, a tényállás alapján megállapítható bűncselekmény, a bizonyítékok és a tárgyalásra idézettek vannak feltüntetve az ügyészi indítvány megjelölése nélkül, mivel az ügyész indítványait csak szóban terjeszt elő a vádirattal ellentétben –, a bizonyítékok és a tárgyalás előkészítésének szabályai nem alkalmazhatók úgy, mint a tárgyalásról lemondás és a tárgyalásmellőzőes eljárás esetében.

zó hatóság által a részére megküldött nyomozati iratok – köztük a gyanúsított beismerő vallomásról készült jegyzőkönyv – felülvizsgálatát követően tud abban dönteni, hogy az ügy alkalmas-e arra, hogy bíróság elé állításos formában folyjon le az eljárás, vagy hogy a vádiratában indítványt tegyen az ügy tárgyalás mellőzésével való elbírálására. Ezzel szemben a tárgyalásról lemondás esetén arra is lehetőség van, hogy az a vádlott, aki a *nyomozati szakban nem tett beismerő vallomást*, azt a vádirat benyújtása után az ügyészi meghallgatáskor tegye meg, ezt a vallomást és a tárgyalásról lemondó nyilatkozatát a bírósági nyilvános ülésen is meg kell ismételnie.

A tárgyalásmellőzéses eljárásban a vádlott a bírósági döntés – a bíróság végzése – kézhezvételét követően értesül ezen eljárás vele szemben történő lefolytatásáról, így csak utóbb szerezhet tudomást arról, hogy ügyét a bíróság már elbírálta, a döntéssel szemben azonban jogorvoslatként kérheti tárgyalás tartását. Ezzel ellentétben a tárgyalásról lemondásnál éppen a terhelt kezdeményezi ezen eljárási forma lefolytatását, tehát előzetesen tudomása van róla, ennek pedig az az „ára”, hogy az ügyészi indítvány elfogadása és a bűnségre is kiterjedő beismerés mellett lemond a tárgyaláshoz való jogáról.

Zárógondolatok

A terhelti beismerő vallomás a büntető anyagi és -eljárási jogban is fontos helyet foglal el. A beismerő vallomáshoz kapcsolódó jogintézmények sorát megvizsgálva arra a következtetésre lehet jutni, hogy a beismerés mindig a terhelt javára írandó, ugyanis olyan jogkövetkezményeket és eljárási formákat kapcsol hozzá a törvény, amelyeknek az a céljuk, hogy a terhelt büntetőjogi felelősségének elbírálása egyszerűbb és gyorsabb eljárási formában történjen (külön eljárások). Emellett lehetőséget ad a jogszabály arra is, hogy a terhelt jóvátegye a bűncselekménnyel okozott sérelmeket úgy, hogy teljesíti a sértettel kötött ilyen tárgyú megállapodást (tevékeny megbánás és közvetítő eljárás), továbbá hogyha egy meghatározott időszakban törvényisztelő életmódot folytat és a neki esetleg előírt magatartási szabályokat teljesíti (vádemelés elhalasztása), végül mentesül a büntetőjogi felelősség alól.

E jogintézmények alkalmazásakor, álláspontom szerint, a terhelti beismerő vallomás személyi bizonyítéki mivoltából eredő bizonytalanságok okozzák a legnagyobb nehézséget a jogalkalmazók számára. A terhelti beismerő vallomás létrejöttékor fontos szerepük van az objektív és szubjektív tényezők meglétének, az alkalmazott kihallgatási taktika milyenségének, a szubjektum

egész világlátásának, gondolkodásmódjának, de természetesen erős befolyást gyakorol az egész folyamatra az élmény érzelmi-indulati komponenseinek színezete és intenzitása is.²⁶

Tekintettel arra, hogy a törvény „kedvezményeket” fűz a terhelti beismerő vallomás megtételéhez, annak is fennáll a reális esélye, hogy a terhelt csupán a törvény által nyújtott lehetőségek kihasználása érdekében tesz – akár hamis – beismerő vallomást a büntetése enyhítése, valamint a büntetés vagy intézkedés elkerülése céljából. E tényezők, vagyis a beismerő vallomásokban rejlő megbízhatatlansági „faktor” miatt a nyomozó hatóságnak, az ügyésznek és a bíróságnak fokozott gondossággal kell eljárnia a terhelti beismerésre épülő eljárások alkalmazásakor.

²⁶ Bócz Endre: Kriminisztika a tárgyalóteremben. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2008, 109–110. o.